

Nieuwe en minder gewone Lepidoptera voor de Nederlandse fauna

door

G. R. LANGOHR

ABSTRACT. — A discussion is given of new or interesting Lepidoptera for the Dutch fauna, for the greater part collected in the south of Dutch Limburg. New to the Dutch fauna are: *Ectoedemia intimella* (Zeller), *Bucculatrix thoracella* (Thunberg), *Dichrorampha pseudoalpestrana* (Danilefski) and *Chloroclystis chloerata* (Mabille).

In deze bijdrage geef ik een overzicht van mijn voornaamste vangsten en kweken, voor een groot deel afkomstig uit Zuid-Limburg. Hierbij zijn vier soorten die nieuw zijn voor onze fauna. Nomenclatuur en volgorde zijn volgens de in 1976 verschenen naamlijst van B. J. Lempke.

NEPTICULIDAE

Ectoedemia intimella (Zeller). Nieuw voor de fauna. Op 29.VI.1976 klopte ik drie exemplaren uit wilgestruiken te Schinveld bij een inventarisatie van de Schinveldse bossen.

Nepticula centifoliella (Zeller). Naast de vindplaats Wahlwiller, die Vári voor deze soort opgaf (1950: 181), vond ik de motjes nog te Simpelveld en Wijlre. Tot nog toe uitsluitend bekend uit Zuid-Limburg.

Etainia sericopeza (Zeller). Dankzij de coconnetjes die ik te Raeren en Wijlre op Esdoornstammen vond kon ik enkele exemplaren kweken.

LYONETIIDAE

Bucculatrix thoracella (Thunberg). Nieuw voor de fauna. Op 9.V.1976 vond ik te Herkenbosch 14 motjes van deze mooie en gemakkelijk kenbare soort tegen de stammen van Lindebomen zitten. Tegelijkertijd vond ik ook de witte geribde coconnetjes die de rups tegen de stam aanlegt en die dadelijk in het oog vallen. Dankzij deze opvallende coconnetjes vond ik de soort nog te Schinveld en Treebeek. In de toekomst zal waarschijnlijk wel blijken dat de vlinder bij ons algemeen is, maar nooit is opgemerkt. Meyrick (1928: 816) vermeldt de soort als lokaal voorkomend in midden-Engeland (van Gloucester tot Derby en Lancashire). Grabe (1955: 127) kende slechts één exemplaar uit het Ruhrgebied (1927, Schwerte).

PHYLLOCNISTIDAE

Phyllocnistis labyrinthicella (Bjerkander). Van deze nog van weinig vindplaatsen bekende soort vond ik te Vrouwenpolder de fraaie bladmijnen op *Populus alba* (L.) (Witte abeel).

GLYPHIPTERIGIDAE

Choreutis punctosa (Haworth). Van deze soort, die Dr. A. Diakonoff tussen mijn *Ch. myllerana* (Fabricius) ontdekte, de volgende gegevens: Schinveld, 22.VIII.1975 twee exemplaren, 24.VIII.1975 twee, 7.IX.1975 drie, 18.VII.1976 één, 1.VIII.1976 twee, 1.IX.1976 één, 11.IX.1976 ook één. Kerkrade, één exemplaar op 23.VIII.1975.

Choreutis myllerana (Fabricius). Herkenbosch, tien exemplaren op 3.VIII.1975, dan nog één exemplaar op 15.IX.1975.

YPONOMEUTIDAE

Atemelia torquatella (Zeller). Eén exemplaar op 8.V.1976 te Asten.

COLEOPHORIDAE

Coleophora asteris (Mühlig). Bij een reis naar de provincie Zeeland op 8.IX.1974 met als doel rupsen van *Cucullia asteris* (Denis & Schiffermüller) te verzamelen ving ik 15 exemplaren van deze wel vrij laat in het jaar vliegende *Coleophora* om en aan de Zeeaster (*Aster tripolium* L.), die in de buurt van Borssele in flinke hoeveelheid groeide. Om mijn *Cucullia* rupsen van voedsel te kunnen voorzien nam ik een bos van de asters mee naar huis en zette die in de keuken in een vaas. Toevallig zag ik enkele dagen later enkele sneeuwwitte zakjes over de bloemhoofdjes „wandelen”. Na nog enkele dagen waren de eerste witte zakjes zwart geworden. Ruim anderhalve maand later, op 28.X.1974, verschenen de eerste motjes van deze gemakkelijke kweek. Het laatste motje kwam uit op 11.XI.1974! Verder kwamen uit de bloemhoofdjes van de asters nog vier exemplaren van *Eucosma tripoliana* (Barrett) en 35 exemplaren van *Cochylidia implicitana* (Wocke). Bovendien nam ik nog de stengelmijnen waar van *Phalonidia affinitana* (Douglas).

ELACHISTIDAE

Elachista alpinella (Stainton). Deze voor een *Elachista* vrij grote vlinder vloog op 23.VIII en 11.IX.1976 in behoorlijk aantal op een moerassig terreintje te Kerkrade. Ook nog één exemplaar te Schinveld op 24.VIII.1976.

Elachista poae (Stainton). Algemeen te Herkenbosch op 9.V en 20.VI.1976.

Elachista pulchella (Haworth). Kunderberg, 25.VIII, twee exemplaren; Gronsveld, 21.VII één motje.

OECOPHORIDAE

Metalamphra cinnamomea (Zeller). Drie exemplaren te Meijnweg op 28.VI.1976.

Cryptolechia sordidella (Hübner). Vrij talrijk te Eijs op 30.VI en 10.VII. Op het Natuurreservaat „Kunderberg” vlogen op 3.VIII.1976 enkele exemplaren, alle overdag! *Pseudatemelia flavifrontella* (Denis & Schiffermüller). Vijlen, 21.V één exemplaar; Horst, 8.VI, ook één.

ETHMIIDAE

Ethmia terminella (Fletcher). De heer A. Schreurs vond op 24.VI.1976 één exemplaar te Schinveld. Hij was zo goed mij het exemplaar te schenken.

Ethmia dodecea (Haworth). Zes exemplaren te Vrouwenpolder op 3.VII.1976.

GELECHIIDAE

Metzneria aestivella (Zeller). Eén exemplaar te Vrouwenpolder op 3.VII.1976.

Argolamprotes micella (Denis & Schiffermüller). Elzetterbos, 12.VII één, Holset, 21.VII één, Schinveld, 29.VI vier en 24.VI één, tenslotte nog zes exemplaren te Kerkrade op 29.VII.

Monochroa lucidella (Stephens). Te Schinveld in behoorlijk aantal om de voedselplant, *Eleocharis palustris* L. (Waterbies.), op 17.VII.1976.

Anarsia lineatella (Zeller). Van deze soort, waarvan Lempke in de naamlijst aangeeft dat ze adventief kan zijn, vond ik één exemplaar vrijwel midden in het bos in het Meijnweggebied onder Herkenbosch, 28.VI.1976.

TORTRICIDAE

Pandemis cinnamomeana (Treitschke). Vijlen, 25.VI.1976, zes exemplaren.

Lozotaenia forsterana (Fabricius). Eén exemplaar op licht te Vrouwenpolder op 3.VII.1976.

Dichrorampha pseudoalpestrana (Danilefski). Nieuw voor de fauna. Volgens Dr. A. Diakonoff, die zo vriendelijk was ondanks zijn drukke werkzaamheden met de Glyphipterigidae, deze soort voor mij te determineren, is dit een zeldzame soort, alleen bekend uit Engeland (Essex), Denemarken en Zuid-Zweden. De voedselplant is *Achillea ptarmica* L. (Wilde bertram). En inderdaad sleepte ik alle gevangen exemplaren van deze plant af. Schinveld 15.VII vijf

exemplaren, 18.VII acht, 17.VII één, 21.VII één, 22.VIII één, dan nog één op 15.IX. Te Panheel op 5.VII één exemplaar, tenslotte te Eindhoven één exemplaar op 19.VII. Te Schinveld was de soort de algemeenste *Dichrorampha*, want buiten de meegenomen en hierboven opgesomde exemplaren, liet ik er meer dan een tiental weer vliegen, omdat ze door het slepen te zeer beschadigd waren. Met weinig moeite is de soort waarschijnlijk ook uit Duitsland aan te wijzen, want een van de vliegplaatsen te Schinveld is op slechts enkele meters van de Duitse grens. Men kan ze als het ware de grens overjagen.

Grapholita discretana (Wocke). Schinveld, drie exemplaren op 14.VI.1976.

Epiblema hepaticana (Treitschke). Nu ook van Schinveld, waar de heer Schreurs een exemplaar op licht kreeg op 18.VI.1976.

COCHYLIDAE

Phtheochroa rugosana (Hübner). Vrouwenpolder, 3.VII, één exemplaar.

Cochylis flaviciliana (Westwood). Twee exemplaren op licht van deze fraaie Cochylide op de Kunderberg op 30.VI.1976.

PYRALIDAE

Thisanotia chrysonuchella (Scopoli). Horst, 8.VI twaalf exemplaren, Simpelveld, 25.V.1976, één.

Pediasia contaminella (Hübner). Meijnweg, 28.VI één, Schinveld, 18.VI één, 7.VII vier en 13.VIII twee. Dan nog vijf exemplaren op 3.VII te Vrouwenpolder.

Pediasia aridella (Thunberg). Zestien exemplaren op 3.VII te Vrouwenpolder.

Platytes cerusella (Denis & Schiffermüller). Eveneens te Vrouwenpolder op 3.VII, acht vlindertjes.

Scoparia basistrigalis (Knaggs). Berghem (Gulpen), 8.VII één exemplaar, Kerkrade 29.VI ook één.

Evergestis limbata (Linnaeus). Eén exemplaar van dit mooie dier te Kerkrade op 29.VI.1976.

Eurrhyncha perlucidalis (Hübner). Schinveld, 18.VI één exemplaar, Vrouwenpolder, 3.VII twee exemplaren. Vijlen, 25.VI één, Kunderberg, 30.VI één, tenslotte Kerkrade, 29.VI ook één. Het lijkt erop dat deze soort, die nog niet zo lang geleden voor het eerst in Nederland waargenomen werd, op vele plaatsen voorkomt, zij het altijd in slechts enkele exemplaren.

Ebulea crocealis (Hübner). Eijs, 18.VII vijf exemplaren, Schinnen, 13.VII 21 stuks, Cottessen, 28.VII veertien en op 31.VIII (tweede generatie) vijf exemplaren, Sittard 12.VII één exemplaar (M. Delnoye leg.).

Melissoblastes zelleri (Joannis). Vrouwenpolder, 3.VIII vijf stuks.

Eurhyncha marmorea (Haworth). Vrouwenpolder, 3.VII vijf stuks; Eijs één exemplaar ex larva, Wahlwiller eveneens één exemplaar ex larva. De soort is uitsluitend bekend uit Zeeland en Zuid-Limburg.

Dioryctria schuetzeella (Fuchs). Vijlen, 24.VI in sparrenbossen algemeen (40 exemplaren); Meijnweg, 28.VI één exemplaar.

Vitula biviella (Zeller). Vrouwenpolder, 3.VII vijf stuks.

PTEROPHORIDAE

Buckleria paludum (Zeller). Brunsummerheide, 7.VIII gewoon; Meijnweg, 3.VIII zeven stuks, alle om zonnedauw. De soort is slechts van enkele vindplaatsen bekend. De enige Limburgse was tot nog toe Plasmolen, waar Lycklama à Nyeholt in 1927 een exemplaar ving (Lempke in litt).

Amblyptilia punctidactyla (Haworth). Schinnen 13.VII, Vijlen 28.VII, Schinveld 11.VI en 2.VII (A. Schreurs leg.), van alle plaatsen één exemplaar. Tot nog toe slechts bekend van Nijmegen, 8.X.1928, Lycklama leg. (Lempke in litt.).

Platyptilia calodactyla (Denis & Schiffermüller). Vrouwenpolder, 3.VII twee stuks; Elsetterbos op 10.VII ook twee (eerste vindplaats in Zeeland, tweede in Limburg).

Leioptilus carphodactyla (Hübner). Wijlre, 1.VII één vlinder, Holset 21.VII ook één. De soort

was tot nog toe slechts bekend van Egmond en Vogelenzang, gekweekt door Doets van *Inula*.

Oidaematophorus lithodactyla (Treitschke). Schinnen, 13.VII één exemplaar; Cottessen, 28.VII zeven, alle in de schemering om Heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica* L.), evenals de Pyralide *Ebulea crocealis* (Hübner).

GEOMETRIDAE

Chloroclystis chloerata (Mabille). Nieuw voor de fauna. Een paar jaar geleden vroeg de heer Lempke mij of ik eens kon nagaan of deze soort in Nederland voorkwam. Het resultaat is thans één exemplaar ex larva, dat uitkwam op 27.V.1976, vindplaats Eijs. De soort leeft van de bloemen van *Prunus spinosa* L. (Sleedoorn). In de bloeitijd van de sleedoorn verzamel ik de bloemen door onder de laagste takken een paraplu te houden en de bloeiende takjes op de baleinen van de paraplu uit te kloppen. Bij de hogerzittende takjes gebruik ik als hulpmiddel een stok van ongeveer anderhalve meter met een haak op één uiteinde, in deze haak hang ik de geopende paraplu aan de steel op, met een beetje manouvreren lukt het nu om de bloeiende takjes recht boven de paraplu te krijgen. Hierna geef ik met mijn „klopstok” een paar korte tikken op de takjes, met als resultaat dat de uitgebloeide en niet meer zo vastzittende bloempjes nu gemakkelijk afvallen en alles wat erop leeft natuurlijk ook. De inhoud van de paraplu doe ik in plastic zakjes, thuis spreid ik alles op een tafel uit. Na enkele ogenblikken beginnen de bloempjes als het ware te leven. Het is een heel gewriemel van rupsen en andere insektlarven en imago's. Alles wat rups is zet ik nu over op enkele meegebrachte takjes met bloeiende en nog in knop zijnde bloemen in de kweekbak. (Opgepast voor moordrupsen van de uilen!).

De juiste tijd om de bloemen te verzamelen hangt natuurlijk af van het weer, maar ligt ongeveer tussen half april en half mei. Buiten het exemplaar van *Ch. chloerata* kweekte ik nog uit dezelfde bloemen de vrij zeldzame Pyralide *Eurhodope marmorea* (zie aldaar), dan nog *Argyresthia mendica* (Haworth) en *A. albistria* (Haworth), zodat het in elk geval de moeite loont om het eens te proberen met een kweek. Aan degenen die *Ch. chloerata* trachten te kweken en niets met de ongetwijfeld talrijke „micro's” kunnen beginnen wil ik wel vragen deze voor hen waardeloze motjes aan mij over te doen om na te gaan wat er eigenlijk allemaal in kan zitten. De ontwikkeling van de rupsen van *Ch. chloerata* tot pop gaat vrij snel, en dat moet ook wel, want de Sleedoornbloempjes zijn misschien maar veertien dagen aan de struiken te vinden.

De volgende verschilpunten met *rectangulata*, waar de soort veel op lijkt, vond ik in de literatuur en met de hulp van de heer Lempke, die mijn exemplaar ook nog bekeken heeft. *C. chloerata* heeft een meer afgeronde vleugelvorm dan *rectangulata*, een gelijkmatig donkere kleur die nauwelijks met groen gemengd is (mooi te zien bij mijn exemplaar) en duidelijke middenstip der voorvleugels. De buitenste begrenzing van het middenveld is bij *rectangulata* een ononderbroken donkere lijn, bij *chloerata* is die opgelost in pijlpunten. Deze lijn gaat bij *chloerata* na de knik bijna loodrecht naar de voorrand, bij *rectangulata* is hij nogmaals gebroken. Ook op de achtervleugels is de dwarslijn bij *chloerata* niet zo scherp gebroken als bij *rectangulata* (eveneens goed te zien bij mijn exemplaar). De eerste drie achterlijfsegmenten van *chloerata* zijn aan de zijkanten min of meer roodachtig, bij *rectangulata* zijn de eerste twee meestal zwart.

De rups van *chloerata* leeft alleen op de bloemen van *Prunus spinosa*. Ze is witachtig met een onderbroken rode ruglijn en rood gestippelde zijlijn. Die van *rectangulata* leeft voornamelijk op bloemen van appel en *Prunus padus* L. (Vogelkers). Ze is groen met rode rugstreep en een dikwijls in vlekken opgeloste gele zijlijn.

In Engeland is de vlinder pas in 1971 ontdekt, en dat bij toeval door bloeiende takken van Sleedoorn af te kloppen (De Worms, 1972). Toen men de methode eenmaal kende, bleek hij in Zuid-Engeland helemaal geen zeldzaamheid te zijn. Ook bij ons zal *chloerata* waarschijnlijk wel op meer plaatsen te vinden zijn.

Voor alle welwillende hulp en determinaties dank ik de heren Dr. A. Diakonoff en B. J. Lempke.

LITERATUUR

- Benander, P., 1953. Micropterygina och Tineides aculeatae. — *Svensk insektfauna* 10 (43): 1-72, pl. 1-2.
- Bentinck, G. A. Graaf & A. Diakonoff, 1968. De Nederlandse bladrollers (Tortricidae). — *Monografieën ned. ent. Vereen.* 3: 1-200, pl. 1-99.
- Grabe, A. 1955. Kleinschmetterlinge des Ruhrgebietes. — *Mitt. Ruhrlandsmus. Stadt Essen* 177: 1-XV, 1-159, 1 kaart.
- Hanneman, H. J., 1964. Kleinschmetterlinge oder Microlepidoptera. II. Die Wickler (s.l.) (Cochylidae und Carposinidae). Die Zünslerartigen (Pyraloidea). — *Tierw. Dtl.* 50: I-VIII, 1-401, 366 figs, 22 pl.
- Lempke, B.J., 1976. Naamlijst van de Nederlandse Lepidoptera. — *Bibliotheek kon. ned. natuurh. Ver.* 21: 1-100.
- Meyrick, E., 1928. *Revised handbook of British Lepidoptera*: I-VI, 1-914. Watkins & Doncaster, London.
- Snellen, P. C. T., 1882. *De vlinders van Nederland*. II. *Microlepidoptera*: I-XIII, 1-1197, pl. 1-14. Brill, Leiden.
- Spuler, A., 1901-1910. *Die Schmetterlinge Europas*: I-CXXVII, 1-385, 1-523, pl. 1-91. Schweizerbart, Stuttgart.
- Vári, L., 1950. Nederlandse Lepidoptera. — *Ent. Ber., Amst.* 13: 180-184.
- Worms, C. G. M. de, 1972. The occurrence of *Chloroclystis chloerata* Mabilie in the British Isles. — *Entomologist's Rec. J. Var.* 84: 205.
- Pleistraat 20, Simpelveld 5234, the Netherlands.

CHINEREY, M. 1973. Duitse bewerking I. & D. JUNG, 1976, INSEKTEN MITTELEURO-PAS, pp. 389, 1500 afbeeldingen, waarvan 924 in kleur op 60 platen, ISBN 3-490-00918-5. Verlag Paul Parey, Hamburg und Berlin. Prijs gebonden DM 48,-.

In *Ent. Ber., Amst.* 36: 79, 1.V.1976, heeft de heer Ellis reeds een uitvoerige bespreking van de Nederlandse editie gegeven, zodat ik grotendeels kan volstaan met daarnaar te verwijzen. Ook de Duitse uitgave maakt een even verzorgde indruk, zowel wat tekst als wat uitvoering betreft. De platen 59 en 60 geven afbeeldingen van rupsen en het viel me op, dat deze nu eens werkelijk op de takjes lopen zoals een nette rups dat hoort te doen: pootjes om het takje geklemd en niet „op de uiterste punten van hun tenen”, zoals ze zo vaak getekend worden. Dit alleen al is een bewijs hoeveel zorg aan de illustraties besteed is.

De Duitse editie is, wat ons land betreft, in elk geval heel nuttig voor hen, die nogal eens met Duitse namen van insecten te maken hebben. — B. J. Lempke.

EVERGESTIS EXTIMALIS (SCOPOLI) (LEP., PYRALIDAE). Op een klein stukje Zandkool bij de Nieuwe Maas bij de Vondelingenplaat observeer ik deze soort regelmatig. Ze is hier talrijk. Begin juli waren de spinsels aan de stengels al zeer groot en ik nam er een paar mee naar huis. In plaats van in een cocon te overwinteren verpopten de rupsen en leverden in augustus de vlinders. Buiten vlogen ze in kleine aantallen gedurende drie maanden: VI, VII en VIII. Rupsen waren te vinden tot eind september.

N. W. Elfferich, Mathenesserdijk 95B, Rotterdam 3007.

[In gunstige jaren komen ongetwijfeld twee generaties voor. Mijn uiterste data zijn nu: 8.VI-22.IX, terwijl Br. F. Melkert een exemplaar bezit, dat zelfs in oktober 1963 te Egmond-Binnen werd gevangen. — B. J. Lempke.]